

POCZYNIĆ (245) *vb pf*

o jasne.

inf poczynić (14). ◇ *fut* 2 *sg* poczynisz (3). ◇ 3 *sg* poczyni (9). ◇ 1 *pl* poczynimy (2). ◇ 2 *pl* poczynicie (4). ◇ 3 *pl* poczynią (5). ◇ *praet* 1 *sg m* -m poczynił (3). *f* -m poczyniła (1). ◇ 2 *sg m* poczyniłeś, -ś poczynił (6). *f* -ś poczyniła (1). ◇ 3 *sg m* poczynił (77), poczyni(e)ł (2); -(e)ł *PaprUp*; -ił : -(e)ł *Leop* (9:1). *f* poczyniła (3). *n* poczyniło (1). ◇ 1 *pl m pers* -smy poczynili (1) *KuczKat*, -zmy poczynili (1) *BielKron*. ◇ 2 *pl m pers* poczyniliście, -ście poczynili (4). ◇ 3 *pl m pers* poczynili (65). *subst* poczyniły (3). ◇ *plusq* 3 *pl m pers* byli poczynili (1). ◇ *imp* 2 *sg* poczyń (3). ◇ 1 *pl* poczyńmy (1). ◇ 2 *pl* poczyńcie (2). ◇ *con* 1 *sg m* bym poczynił (2). ◇ 3 *sg m* by poczynił (7). ◇ 3 *pl m pers* by poczynili (4). ◇ *impers praet* poczyni(o)no (2). ◇ *con* by poczyni(o)no (2). ◇ *part praet act* poczyniwszy (16).

Sł stp notuje, *Cn brak*, *Linde* bez cytatu.

1. *Uczynić, zrobić* (zwykle wiele a. wielu); *facere Vulg, PolAnt, Modrz* [kogo (49), co (196) (*sg* (13), *pl a. sg w funkcji pl* (183))] (245) : Powiáday psie coś poczynił/ A ieflibyś w czym przewinił: Iżby tu odpokutował *BierEz* R3v; *Leop* 1.Par 11/24, 1.Mach 11/5; *BielKron* 79; *BudBib Ios* 9/9; Gdybym ípraw nie poczynił v nich/ ktorých nikt inny nie vczynił/ grzechuby nie mieli. *BudNT Ioann* 15/24; *ActReg* 105.

a. *Wykonać jakąś czynność; dopełnić* (połączenie z dopełnieniem można zwykle zastąpić czasownikiem utworzonym od tematu dopełnienia) (11) : Hercules, Syn Iowifów y Alcimene/ ímiály obrzym który wiele známienitych dzieyów poczynił *Mącz* 155a; *RejAp* 136v; które [mężobójstwa] [...] w tych trzech lećiech/ od czáfu íczęśliwego koronowánia náłzého poczynili [patrata sunt *JanStat* 608]. *SarnStat* 605.

poczynić z kogo (1): iż iefzcze drugim rány niezáżyły/ drugim źemie niedoítawáło ná pogrzeb/ wierźcie mi że zá thy íwe dułze z nas offiárę poczynią *BielKron* 248v.

Zwroty: »cuda, dziwy, znamiona poczynić« = *mirabilia facere Vulg, PolAnt; prodigia a. signa facere PolAnt* [w tym: *cuda i znamiona* (1)] [szyk zmienny] (2:2:2): SPiewayćie Pánu piońkę nową: że dziwy poczynił. *Leop Ps* 97/1; *BudBib Num* 14/22, *Ps* 77/4, 97/1; Ten ie wywiodł poczyniwszy cudá y známiona w Eiypćie/ y w czerwonem morzu *BudNT Act* 7/36.

»grzechy poczynić« (2): wíżyłtki grzechy ktorełmy poczynili/ miec w nienawiści y żáłowác zá nie muśimy *KuczKat* 205; A iesli by grzechy poczynił/ będą mu odpufzczone [et si peccata fuerit perpetratus]. *BudNT Iac* 5/15.

b. *Sporządzić, wytworzyć coś, czego nie było; praeparare Vulg* (72) : *BielKron* 365v; á iesli chceź nieprzyaciela vłtráłyć/ poczyń wielkie czołá ná ízerzy y ná dłuź/ pośrzodek może być bes ludźi *BielSpr* 32v, 41; W Piałkowátéy źiemie/ thedy tákie Grundfefty mogą niebyć: ábowiém nie ták wiele robáctwo w piałku poczyni dźiur/ iáko w glinie. *Strum* E3v, C3v, E3v, E4, O3.

W charakterystycznych połączeniach: poczynić czoła, doły (2), dziurki, dziury, miejsca próżne, obrony, stawki.

a. *Zrobić jakiś przedmiot, budowlę, wizerunek* (55) : *FalZioł* II 20b; Rołkazał tedy Krol Efechiałz/ áby poczyniono gmáchy w domu Páńłkim. *Leop* 2.Par 31/11, 3.Reg 10 arg, 1.Mach 13/43; [Ezechiasz] pobudował wíżyłtki obáłone mury [...] / á dał poczynić wiele broni y tarczy. *BibRadz* 2.Par

32/5, *Ex* 39/15, 24, 1.*Reg* 6/5; *BielKron* 35v, 83, 102v, 312, 315v (8); Gdy ij [*bursztyn*] łtłuczeńz s fáletrą/ á poczyniŕz kule. Srogi ogieñ vkaże *BielSat* N2v; *RejZwierc* 248; *BielSpr* 70v; *BudBib Gen* 6/14, *Ex* 38/3, *Cant* 3/10; *Strum* M3; *PapPan* Dd3v; *StryjKron* 612; *BielSjem* 38.

poczynić z czego [*w niektórych użyciach może być rozumiane jako przydawka materiałowa*] (16): Poczyniēł y vřzká z řnurkow iedwábnych modrych/ po kráich Oponny iedney z obu řtron *Leop Ex* 36/11; *RejZwierc* 25; przeto łtłuczney obrony miásto nie ma áni dokończenia/ áni muru/ áni wáłow/ tylko z drzewá Kobylenia poczyniono przez vlce *BielKron* 430, 214v, 234, 314v [2 r.], 411, 431v; *GórnDworz* P8; *BielSpr* 4; Poczynimy řobie wieñce z páková rožánego pierwey niřz zwiēdnie. *BudBib Sap* 2/8; *StryjKron* 265; *CzechEp* 206; Mięfo wářze přom damy/ nogi/ głowy/ brzuchy. Z řkor wářzych poczynimy czełádzi kożuchy. *BielSen* 7; *PapUp* Bv.

poczynić komu [*w tym: sobie* (14)] (17): Ten gdy przyředł do Krolá Sálomoná/ poczynił mu wřlyřtko co iedno rořkazał. *Leop* 3.*Reg* 7/14, *Iudic* 6/2, 1.*Reg* 5/9, 4.*Reg* 17/10; Poczynicie řobie wedle liczby Křiáżáť Filiřtyñřkich piēć zádnic złotyř/ y piēć myřzy złotyř *BibRadz* 1.*Reg* 6/4, *Gen* 3/7, *Iudic* 18/24, *Cant* 1/9; *BielKron* 214v, 234; *BielSpr* 4; *BudBib Am* 5/26, *Sap* 2/8; *HistHel* B; *SkarřYw* 546; *CzechEp* 206; *BielSen* 7.

poczynić jak [= *jakim wzorem, kolorem*] (2): *Leop Ex* 36/8; nákoniec poczełi [*dwaj kardynałowie*] řtrofowáć iednę tabliczeř/ gdje řwiēty Piotr s řwiētym Páwłem námalowáni byli/ powiedáiąc ze ie [*Rafael*] bárzo rumiáno poczynił. *GórnDworz* R6.

W charakterystycznych połączeniach: poczynić bałwany, baszty, bogi, bronie, brony, dno, gałki, gmachy, granice, groble (2), *jabluszka* [z *ciasta*], *jamy, jaskinie, jazki, klenoty, kobylenia, komorki, kosze, kożuchy, kule* (2), *lasy, łańcuszki, łątki, łóżnice, miasta, mieřca obronne, myszy złote, naczynie, płoty, podniebienie, podobieñstwa* [czego], *poszwę, przegrody, rynny, rzędy, słupy* (3), *stołki, strzelbę* (2), *száńce* (2), *szorce* (2), *řzodek, tarcze* (4), *trařty, twierdze* (2), *uszka, wieñce, wszystko* (2), *zadnice złote*.

β. *Zorganizowáć, zálóżyć* (2) : oto Ferdynánd Cefarř řklády nowe ná Słářku poczynił *OrzRozm* S4v; *BielKron* 148.

γ. *Ustanowić, uchwalić* (1) : ále řię wracam do *Conřtitucey* wářzych nowych/ któreřcie poczynili *GórnRozm* B2v.

δ. *Spisáć* (1) : pořtánawiamy: áby: [...] opiekun káždy/ [...] bioráć do rąř řwych *bona pupillorum* [...], dořtátecne Inwentarze dóbr y dochodów wřiętyř poczynił *SarnStat* 585.

ε. *Wymyřlić* (1) : ábyřmy Kácérzkie zarářliwé błędy (które [...] ku vpadku Rzeczyřpóřlitęy řli ludzie poczynili [*conřflaverunt JanStat* 260]) by téř niewięm iákie mieliry nieprzeřpieczeñřtwá podiáć/ od gránic nářzyř odpędzáli *SarnStat* 218.

ζ. *Stworzyć, powołać do řycia* (2) : Aby řię dáł wysřzym náde wřzyřtki narody/ ktore poczynił *BudBib Deut* 26/19, *Ps* 85/9.

η. *Nakreřlić* [*komu* (*w tym: sobie* (1)) *na czym*] (2) : Potym fáłřzywy prorok přeudoprophetá powitanie [...] / á wiele ludzi k niemu przyřtánie/ poczyni im kářáctery ná czele/ y będá řie iego známieniem řegnáć *BielKron* 136.

poczynić czym (1): tedy mi rářził/ ábyřm ołowem ná řiele rány řine řobie poczynił *OrzRozm* E2.

c. Wyrządzić, głównie coś złego; inferre JanStat (99) : *OpecŻyw* 156v; a thich lyotrow kthorzi tho zloczinińthwo poczyniły kthokolwyek snych yełth nych bi bil snaydzyoni y dowalch przywyedzyoni *LibLeg* 11/141v, 11/60v, 61, 91, 141v; Wiele złego czynińz/ y wieleś złego poczynił: przełtań kiedy złości twey. *SkarŻyw* 251; *GórnRozm* H3v.

poczynić komu, czemu (zwykle w pl) [w tym: sobie (1)] (46): Włzyftkimeś bárdzo przewinił/ Wieleś im złego poczynił. *BierEz* K3v; *LibLeg* 11/160; załz niewiećie com ia poczynił [!] y oycowie moi/ wlfem narodom ziemłkim [!]? *Leop* 2.Par 32/13; *BielKron* 46v, 66v, 238v, 244, 248v, 253, 253v; *BudBib Ios* 9/10, 4.Reg 19/11; włołz nąwagę winy y wyłtępkki iego/ z dobrodźieyftwy/ ktore Coronie tey poczynił *BiałKaz* K3, G2; *SkarKazSej* 685a. Cf *Zwrot*.

poczynić nad kim, nad czym (pl) (4): y barło wielkie morderftwa poczyniły nad nymy. *LibLeg* 11/64; Słyząc to Gábáonitowie/ ktore rzeczy Iozue poczynił nád dwiemá miáfty/ iż żadnemu nie przepuścił [...]/ vmyłlili [...] *BielKron* 47v, 95v, 319v.

W charakterystycznych połączeniach: gwałty poczynić, krzywdy, morderstwa (3), okrucieństwo (5), rzeczy (wiele rzeczy) (2), wiele dobrego, wiele kłopotu, wiele złego (7), zloczynstwo (2).

Zwrot: »szkodę (szkody) poczynić« = nocumenta inferre JanStat [w tym: komu, czemu (31)] [szyk: zmienny] (72): Zá zły vmyłł mułińz vmrzeć/ Zá vczynek w tym dołyc mieć: Coś się mym dotąd żywiłá/ Y łzkodęś mi poczyniłá. *BierEz* N4, R4; yłzby thełz myely [poddani jego] spyknawłszy syą wełpolek przyachacz do walzego panłthwa kyelkyem walzym włzyam skodá poczyniły *LibLeg* 7/67v, 10/91, 11/64, 89, 98, 141 (12); *LibMal* 1547/134; *GliczKsiąz* F8; *Látá* 1534. Tátárowie Kierkielłcy [...] łzkodę wielką okołó Krzemieńcá poczynili. *BielKron* 422v, 124, 152v, 190v, 227v, 231v (41); *Mącz* 503d; *RejZwierc* 101v; *BielSpr* 53; *BiałKaz* L3; Ktorzy y połtawá vprzędzioná/ y Sofiłtiká od wártogłowow wymyłłoną/ wielką łzkodę [...] poczynili/ y czynińc nieprzełtawaią. *BudNT przedm* a3v; *PaprpPan* Ggv; Dniá tego kiedy vmárl S. Chryzołtom/ w Konłtántynopolu wielgi grad łpadł/ y wiele ludziom łzkody poczynił. *SkarŻyw* 90; á iż teź przed tym [carz zawołski] będąc przyiacielem łzkody wielkie Litewłkiemu páńłtwu kołó Kijowá poczynił/ przeto zá wyrokiem Pánow Litewłkich y Rułkich/ [...] do Kowná ná więzienie odełłan *StryjKron* 697, 185, 375, 752, 772; tedy włzelką pilność do tego przyłožymy/ y przyłožyc rołkazemy/ áby [...] té łzkody/ które Studentóm y žakom poczynili/ mogły byđz wróconé [et ablata eorundem scholarium et studentium ab eis repetantur JanStat 219] *SarnStat* 202, 156; *KlonKr* F.

d. Sprawić, że ktoś a. coś stał(o) się kimś a. czymś; zmienić (27) :

poczynić komu [= sobie] (1): A chcecieli doczekáć w Polłzcie ielłzcie zgody/ Poczynińciełz s Kołcieleckich łobie Woiewody. *PaprpPan* L4v.

poczynić z kogo (pl) kogo, z czego (zwykle pl) co (14): *BibRadz* 2.Par 8/8; z boźnic bálwáńłkich wychody połpolite poczynili. *BielKron* 86v, 102v, 108, 248v; *BiałKat* 381v; widząc łwá nıkczemność czym to nádłtawili/ Z rozmaitych narodow Turki poczynili. *RejZwierc* 242, 242; *WujJud* 134; *PaprpPan* K3v, L4v; *SkarŻyw* 341; *WujNT* 11; Krzywda tedy nieznośna temu niebiełkiemu Kmiećiowi/ gdy toź práwo ktore Bogárodźicá zdawná ielł zágáione/ z tych łtryicow á herbownych iego Kmiotkow/ máłó nie bełtye poczyniłó. *PowodPr* 68.

poczynić kogo kogo (pl) [A dupl] (2): OrzJan 11; [Zygmunt] infze przeciwniki, Poczynił Polfcze wieczne, hołdowniki. *KlonKr* F2.

poczynić kogo kim (pl) (2): Ználiście [...] inne ludźie: záprawdę z głowámi/ ktore Ian Dźiádułki lżąc/ háńbiąc/ wywoływáiąc/ kácerzmi vpornie poczynił OrzRozm O4v; *BialKat* 381v.

poczynić kogo kogo a. kim (pl) (6): Smierć mu [rzekła]/ gdym tve rowniki/ Poczyniła wśzytki niebołzczyki: [...] Dobrześ temu mogł porozumieć/ Iżeś rychło muśiał vmrzeć. *BierEz* S2; *Leop* 3.Reg 9/21; *BielKron* 192v; Poczyniły ty panie/ fwe męże nędzniki. *BielSat* Dv; *ModrzBaz* 2v; *BielRozm* 25.

poczynić kogo jakich (2): *GliczKsiąż* L7v; Tá mátká [= ojczyzna] [...] rozśzerzyła páńłtwo fwe od morzá do morzá/ y łásiádom was ftráźliwe poczyniła *SkarKazSej* 666a.

poczynić kogo ze zdaniem dopełnieniowym (1): *Leop* 1.Reg 15/33 cf *W* *przen*.

W *przen* (1) : Iáko miecz twoy/ poczynił niewiáłthy áby były bez dzieći [*Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus*; Iáko miecz twóy vczynił że bez dzieći były niewáłty *WujBib*]: thák bez dziatek będzie miedzy niewiáłtámi mátká twoiá. *Leop* 1.Reg 15/33.

e. *Mianować, powołać na jakąś funkcję lub urząd; constituere Vulg; ponere PolAnt* (17) :

poczynić z kogo (pl) kogo (5): Iełzcze theś mało było Papieżowi ná thym/ iż iuż z Bifkupow Kxiążetá potzynił *KrowObr* 35; *BielSat* G3; *WujJud* 184; *PaprPan* K; *BielSen* 16.

poczynić kogo kogo (pl) [A dupl] (1): Synowie wáłzy mułzą być słuźebnikámi v niego/ iedny poczyni iezne/ drugie piefze/ drugie kowalmi ná zbroię/ drugie oraczmi. *BielKron* 63v.

poczynić kogo kim (pl) (6): Izaż wam wśzythkim da lyn Izái role y winnice/ á poczyni was wśzythki rothmiłtrzámi y łetniki? *BibRadz* 1.Reg 22/7; *BielKron* 63v; *RejAp* 9v; *WujJud* 142v; *BudBib* 1.Reg 8/11; Carolus ie Grabiami poczynił niebarzo dobrą significatią. *ActReg* 73.

poczynić kogo kogo a. kim (pl) (4): Pan CHriřtus Apořtoły fwe ná ořtátniey Wiečerzy Káplány poczynił. *KuczBKat* 190 *marg*; *WujJud* 148v, 154, 178.

a. *Ustanowić jakiś urząd [kogo] (2) :* Poczynił theż w woylku řwego ludu Hetmány. *Leop* 2.Par 32/6.

poczynić komu [= sobie] (1): á poczyniliřcie řobie káplány iáko ini narodowie źiemřcy *BibRadz* 2.Par 13/9.

f. *Przypisać coś fałszywie komuś, niesłusznie nazwać (5) :*

poczynić komu [= sobie] (2): Bo iefli idźie o Heretyki y odřzczepieńce/ ktore řobie poczynił z hárdości řwey Papież: tedy [...] *CzechEp* 14, 15.

poczynić kogo kim (pl) (4): *CzechEp* 15, 137, 195 *marg*; Antychriřt będzie ieden pewny człowiek [...]; á nie cały porządek ábo fuceřfia Papieżow przez tyřiąc lat: iáko řektarze zmyřłaią/ chcąc wśzytkie Papieże poczawřzy od Grzegorzá wielkie⁸⁰ Antychriřtámi poczynić. *WujNT* 870.

g. *Spowodować (3) :*

a. *Że coś powstało (2) :* gdzye też y Poetá o tym piřze: Primus in orbe deos fecit timor/ to iefł/ boiaźń napirwey poczyniła bogi ná řwiecie. *BielKron* 98; potym ta rzecz wiele złego poczyniła w Niemcech *BielKron* 220v.

ř. *Że coś stanie się jakieś; w* *przen* [*jakie*] (1) : Nagotuicie drogę pańřką/ czyńcie (*marg*) poczyńcie (–) prořté řcieřzki iego *MurzNT Luc* 3/4.

h. Wyznaczyć [komu, czemu] (4) : Opátrzywłzy iuż dobrze/ dobrą íprawą száńce/ Wielkiey y máley ítrzelbie/ poczynicie kráńce. *BielSat N [idem BielSjem]; RejZwierc 234; BielSjem 36; Opáczyłtym obłokom poczynileś tory/ W ktorych błądzić nie mogą zgodne wiodąc ípory SzarzRyt B3v.*

2. [Narobić komus kłopotu, urządzić kogoś [kogo u kogo]: O niecnotliwy Włózek/ toć nas wżędy poczynił v I.M. *HistFort A7.*]

Synonimy: **1.** sprawić, udziałać, wykonać, zdziałać, zrobić; **b.β.** założyć; **γ.** uchwalić, ustanowić; **δ.** spisać; **ε.** wymyślić, wynaleźć; **ζ.** stworzyć; **η.** naznaczyć; **c.** sprawić, wyrządzić; **f.** przypisać; **h.** mianować, powołać.

Formacje współrdzenne cf CZYNIĆ.

Cf **POCZYNIENIE, POCZYNIONY**

KW, MM